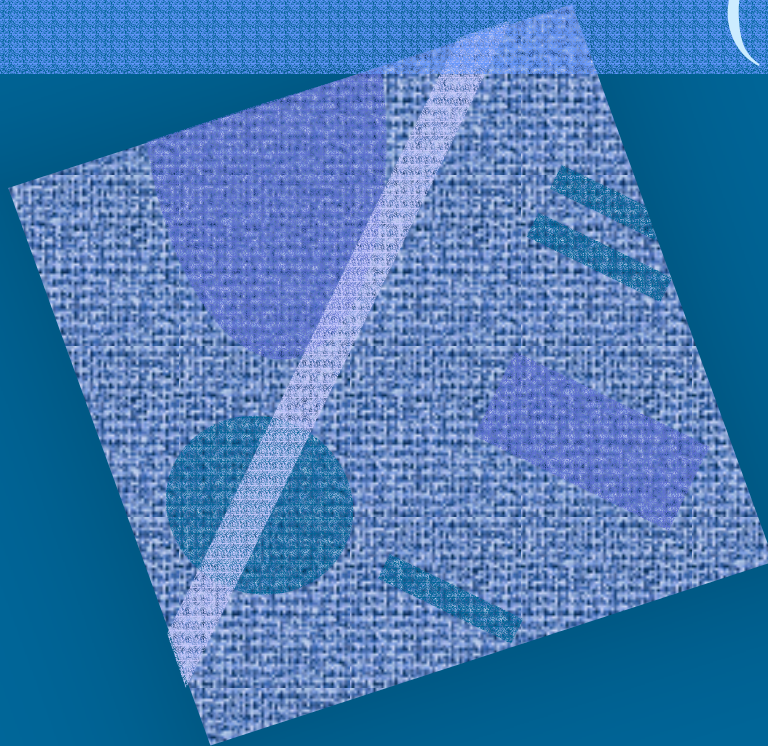

Jakso 3

Konekielinen ohjelmointi (TTK-91, KOKSI)

Muuttujat

Tietorakenteet

Kontrolli

Optimointi

Tarkistukset

Tiedon sijainti suoritusaikana

- Muistissa (=keskusmuisti)

- iso

Esim. 256 MB tai 64 milj. 32 bitin sanaa

- hidas

Esim. 10 ns

- Rekisterissä

- pieni

Esim. 256 B tai 64 kpl 32 bitin sanaa

- nopea

Esim. 1 ns

TTK-91: 8 kpl +PC + ..

- Ongelma: milloin X :n arvo pidetään muistissa, milloin rekisterissä?

- Missä päin muistia? Miten siihen viitataan?

Miten tietoon viitataan?

- Tieto muistissa
 - Muistiosoitteen (esim. 0x6F123456 tai 3459321) avulla
 - Symbolin (esim. HenkTunn tai X) avulla symbolista konekieltä käytettäessä – symbolin arvo on muistiosoite
 - HenkTunn = 0x6F123456, X = 3459321
- Tieto on välimuistissa
 - Samalla tavalla kuin olisi muistissa
 - Viittaushetkellä ei tiedetä, kummasta paikasta tieto lopulta löytyy tai kauanko viittaamiseen kuluu aikaa!
- Tieto on rekisterissä
 - Rekisterin osoitteen (esim. 6 tai 18) avulla
- Tieto on konekäskyssä (vakiona)
 - Oletusarvoisesti, käskyssä on vain yksi paikka tiedolle

Muuttujan x osoite on symbolin X arvo

```
X DC 12  
LOAD R1, =X  
LOAD R2, X
```

Tieto ja sen osoite (3)

symbolin X arvo

```
int x =12;
```

muuttujan X arvo

- Muuttujan X osoite on 230
- Muuttujan X arvo on 12
- Symbolin X arvo on 230 **X=230:**

– symbolit ovat yleensä olemassa vain käännoaikana!

– Virheilmoituksia varten symbolitaulua pidetään joskus yllä myös suoritusaikana

230
12345
12556
128765
12222
12
12998

muisti

Tieto ja sen osoite (5)

```
Xptr DC 0
X   DC 12
LOAD R1, =X
STORE R1, Xptr ←
LOAD R2, X
LOAD R3, @Xptr
```

- Muuttujan X osoite on 230
- Muuttujan X arvo on 12
- Osoitinmuuttujan (pointterin) Xptr osoite on 225
- Osoitinmuuttujan Xptr arvo on 230
- Osoitinmuuttujan Xptr osoittaman kokonaisluvun arvo on 12

Xptr=225:

230
12345
12556
128765
12222
12
12998

X=230:

Osoitinmuuttujat

- Muuttujia samalla tavoin kuin kokonaislukuarvoiset muuttujatkin
 - muistissa olevalla osoitinmuuttujalla on osoite
- Arvo on jonkun tiedon osoite muistissa
 - globaalin yksi- tai monisanaisen tiedon osoite
 - muuttuja, taulukko, tietue, olio
 - keosta (heap) dynaamisesti (suoritusaikana) varatun tiedon osoite
 - Pascalin tai Javan ”new”-operaatio palauttaa varatun muistialueen osoitteen
(tai virhekodein, jos operaatiota ei voi toteuttaa)
 - aliohjelman tai metodin osoite
 - osoite ohjelmakoodiin!

Globaali, kaikkialla näkyvä data

- Globaalit muuttujat ja muut globaalit tietorakenteet sijaitsevat TTK-91-koneen muistissa ohjelmakoodin jälkeen

– muuttujat

```
int X = 25;  
short Y;  
float Ft;
```

```
char Ch;  
char Str[] = "Pekka";  
boolean fBig;
```

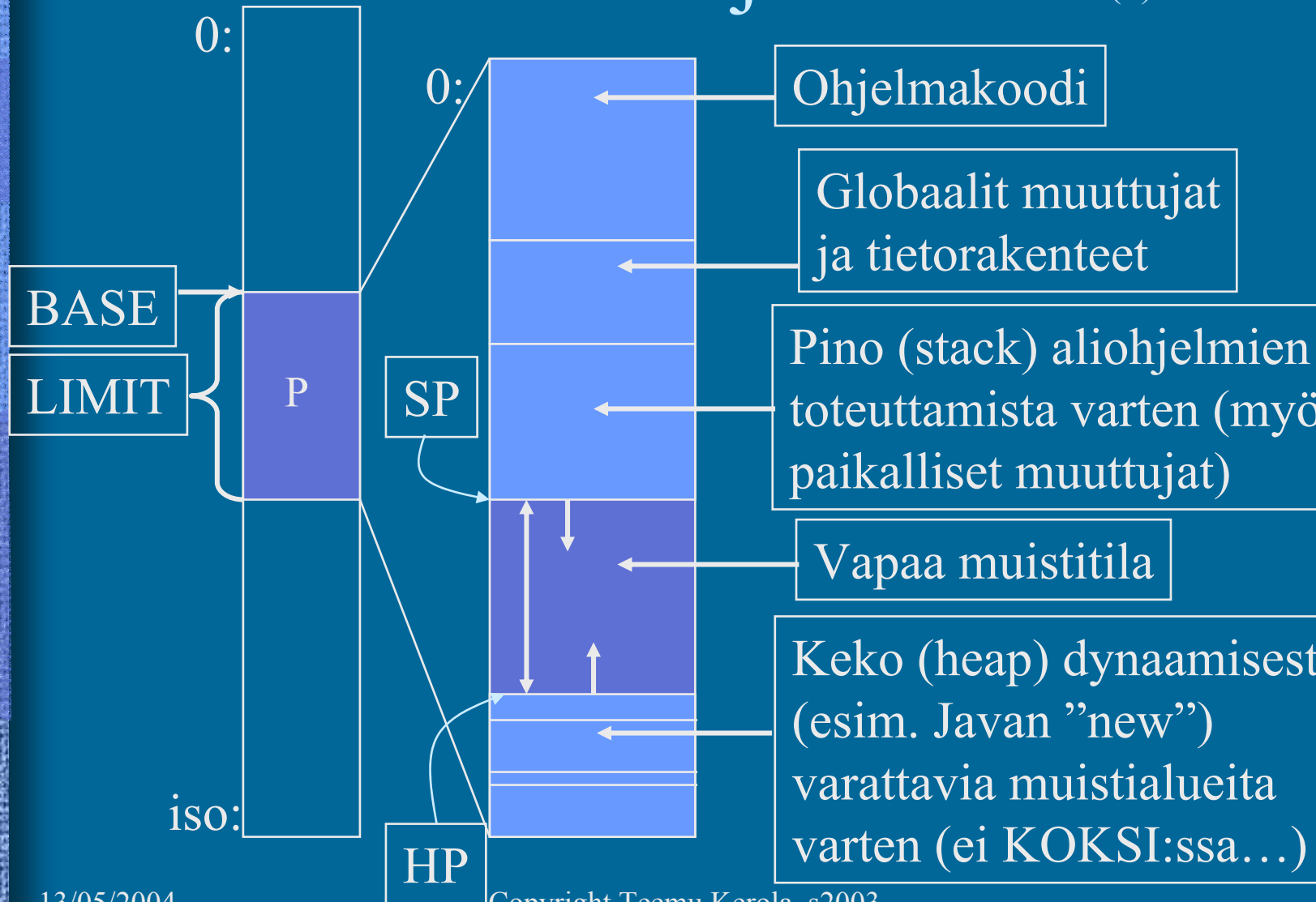
– tilan varaus

```
X      DC      25 ; alkuarvo = 25  
Y      DC      0  
fBig   DC      1 ; 1=true, 0=false
```

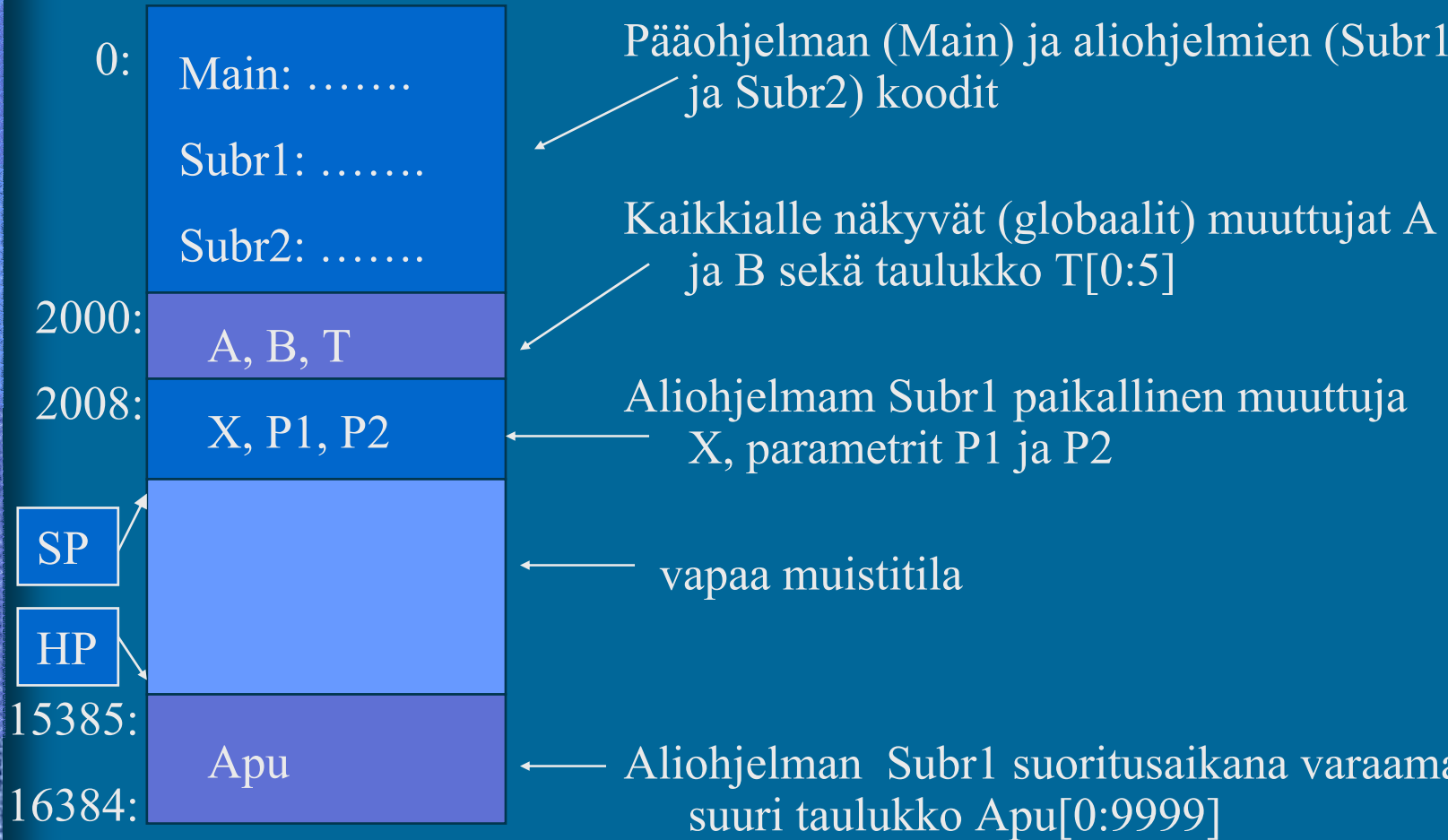
– viittaaminen

```
LOAD      R1, X  
STORE     R2, Y
```

Muistitilan käyttö yhdelle TTK91-ohjelmalle P⁽⁶⁾

Esimerkki: ohjelman muistin (osoiteavaruuden) käyttö aliohjelman Subr1 suorituksen aikana

Muistissa oleva data

- Globaali data

```
Int X; function Print();
```

- varataan ohjelman latauksen yhteydessä
- kaikkialla viitattavissa nimen (osoitteen) avulla

- Dynaaminen data

```
Mach M = new Mach();
```

- varataan tarvittaessa keosta suorituksen aikana
- vapautetaan, kun ei enää tarvita
- viittaus varauksen jälkeen osoitteen avulla

Ei KOKSIssa!

- Aliohjelmien paikallinen data

- varataan pinosta kutsuhetkellä
- vapautetaan rutiinista poistuttaessa
- viittaus aliohjelman sisällä osoitteen avulla

Parametrit, paik.
muuttujat

Tiedon sijainti suoritusaikana

- Rekisteri (nopein)
 - kääntäjä päättää, milloin muuttujan arvo on rekisterissä
- Välimuisti (nopea)
 - laitteisto hoitaa automaattisesti
- Muisti (hidas)
 - Kääntäjä/lataaja valitsee sijaintipaikan
 - globaali data ohjelman latauksen yhteydessä
 - vakiot konekäskyssä
 - ohjelma sijoittaa suoritusaikana
 - aliohjelmien paikalliset muuttujat, parametrit
 - Käyttöjärjestelmä sijoittaa suorituksen aikana
 - dynaaminen data keosta suorituksen aikana
- Levy, levypalvelin (liian hidas, ei mahdollista)
 - Vaatii käyttöjärjestelmän varusohjelmien apua

Ohjelmoinnin peruskäsitteet

- Aritmeettinen lauseke
 - miten tehdä laskutoimitukset?
- Yksinkertaiset tietorakenteet
 - yksiulotteiset taulukot, tietueet
- Kontrolli - mistä seuraava käsky?
 - valinta: if-then-else, case
 - toisto: for-silmukka, while-silmukka
 - aliohjelmat, virhetilanteet
- Monimutkaiset tietorakenteet
 - listat, moniulotteiset taulukot

Aritmeettinen lauseke (2)

tilan varaus

A	DC	0
B	DC	0
C	DC	0

```
int a, b, c;
```

```
...
```

```
b = 34;
```

```
a = b + 5 * c;
```

koodi

```
LOAD R1, =34  
STORE R1, B
```

```
.....
```

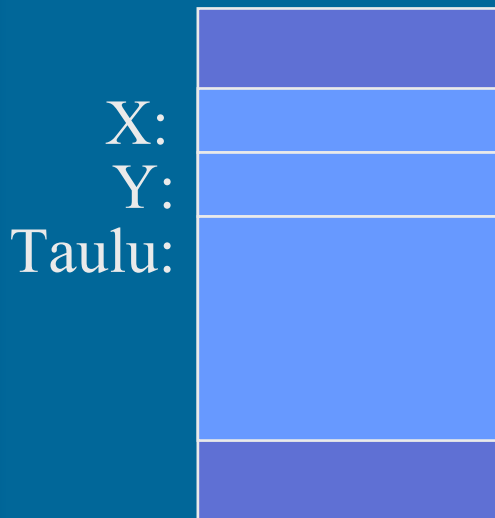
```
LOAD R1, B  
LOAD R2, C  
MUL R2, =5  
ADD R1, R2  
STORE R1, A
```

tai:

```
LOAD R1, =5  
MUL R1, C  
ADD R1, B  
STORE R1, A
```

Globaalin taulukon tilan varaus ja käyttö (2)

```
int X, Y;  
int Taulu [30];  
...  
X = 5;  
Y = Taulu[X];
```



```
X    DC    0  
Y    DC    0  
Taulu DS   30
```

```
...  
LOAD  R1, =5  
STORE R1, X  
LOAD  R1, X  
LOAD  R2, Taulu(R1)  
STORE R2, Y
```

Optimoiva kääntäjä osaisi jättää pois jälkimmäisen “LOAD R1,X” käskyn

Globaalien tietueiden tilan varaus ja käyttö (3)

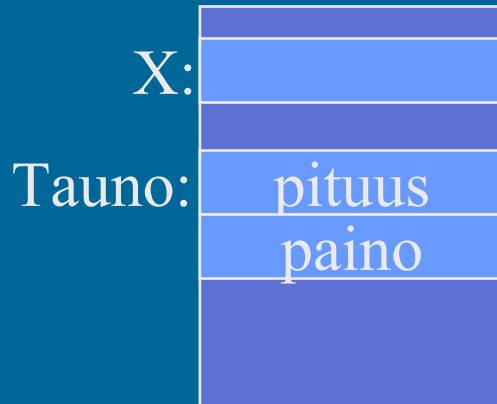
```
int X;  
struct Tauno {  
    int Pituus,  
    int Paino;  
}  
...  
X = Tauno.Paino
```

Kentän "Paino"
suhteellinen osoite
tietueen Tauno sisällä

X	DC	0
Tauno	DS	2
Pituus	EQU	0
Paino	EQU	1

```
...  
LOAD R1,=Tauno  
LOAD R2, Paino(R1)  
STORE R2, X
```

Tietueen
osoite
on sen
ensimmäisen
sanan osoite

Kontrolli - valinta konekielellä (4)

- Ehdoton hyppy
 - JUMP, CALL ja EXIT, SVC ja IRET
- Hyppy perustuen laiterekisterin arvoon (verrataan 0:aan)
 - JZER, JPOS, ...
- Hyppy perustuen aikaisemmin asetetun tilarekisterin arvoon
 - COMP
 - JEQU, JGRE, ...
 - Ongelma vai etu: ttk-91:ssä kaikki ALU-käskyt asettavat tilarekisterin
 - ADD, SUB, MUL, DIV, NOT, AND, OR, XOR, SHL, SHR

```
COMP R2, LIMIT
JEQU LOOP
```


If-then-else -valinta

```
if (a<b)
```

```
  x = 5;
```

```
else
```

```
  x = y;
```

```
LOAD R1, A
```

```
COMP R1, B
```

```
JNLE Else
```

```
LOAD R1, =5
```

```
STORE R1, X
```

```
JUMP Done
```

```
Else LOAD R1, Y
```

```
STORE R1, X
```

```
Done NOP
```

```
LOAD R2, Y
```

```
LOAD R1, A
```

```
COMP R1, B
```

```
JNLES Else
```

```
LOAD R2, =5
```

```
Else STORE R2, X
```

Vai olisiko tämä parempi?

Case lauseke (1)

```
Switch (lkm) {  
  case 4: x = 11;  
          break;  
  
  case 0: break;  
  
  default: x = 0;  
           break;  
}
```

Onko case-tapausten järjestyksellä väliä?

Swi LOAD R1, Lkm

Vrt4 COMP R1,=4
JNEQ Vrt0
LOAD R2, =11
STORE R2, X
JUMP Cont

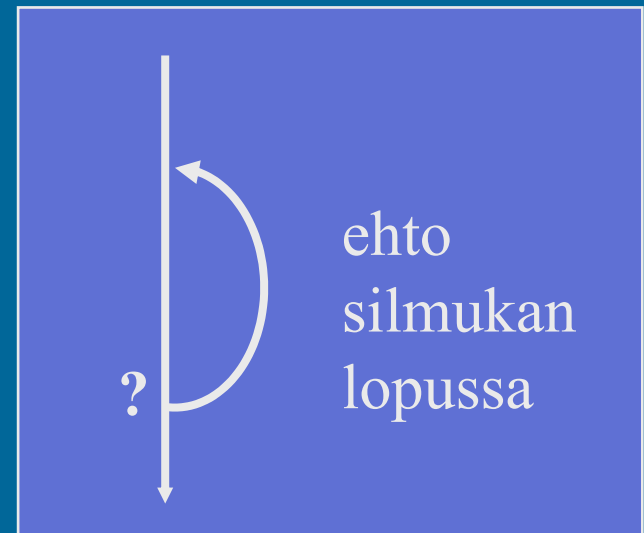
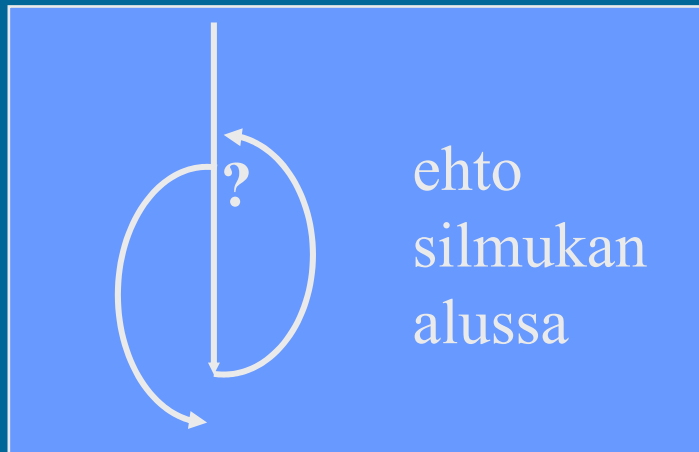
Vrt0 COMP R1, =0
JNEQ Def
JUMP Cont

Def LOAD R2,=0
STORE R2, X

Cont NOP

Toistolausekkeet (2)

- For-step-until -silmukka
- Do-until -silmukka
- Do-while -silmukka
- While-do -silmukka
- ...

For lauseke (1)

```
for (int i=20; i < 50; ++i)  
    T[i] = 0;
```

Olisiko parempi pitää
i:n arvo rekisterissä?
Miksi? Milloin?

Mikä on i:n arvo
lopusssa? Onko sitä
olemassa?

I DC 0

...

```
LOAD R1, =20  
STORE R1, I
```

```
Loop LOAD R2, =0  
      LOAD R1, I  
      STORE R2, T(R1)
```

```
LOAD R1, I  
ADD R1, =1  
STORE R1, I
```

```
LOAD R3, I  
COMP R3, =50  
JLES Loop
```


While-do -lauseke (1)

```
X = 14325;
Xlog = 1;
Y = 10;
while (Y < X) {
    Xlog++;
    Y = 10*Y
}
```

Mitä kannattaa
pitää muistissa?

Mitä kannattaa
pitää rekisterissä ja
milloin?

```
LOAD R1, =14325
STORE R1, X
LOAD R1, =1 ; R1=Xlog
LOAD R2, =10 ; R2=Y
```

```
While COMP R2, X
JNLES Done
```

```
ADD R1, =1
MUL R2, =10
```

```
JUMP While
```

```
Done STORE R1, Xlog ; talleta tulos
STORE R2, Y
```

Koodin generointi (9)

- Kääntäjän viimeinen vaihe
 - voi olla 50% käännettä
- Tavallinen koodin generointi
 - alustukset, lausekkeet, kontrollirakenteet
- Optimoidun koodin generointi
 - käännettä kestää (paljon) kauemmin
 - suoritus tapahtuu (paljon) nopeammin
 - Milloin globaalin muuttujan X arvo kannattaa pitää rekisterissä ja milloin ei?
 - Missä rekisterissä X :n arvo kannattaa pitää?

Optimoitu For- lauseke ⁽³⁾

```
for (int i=20; i < 50; ++i)  
    T[i] = 0;
```

Loop

```
LOAD R1, =20 ; i  
LOAD R2, =0 ; 0  
STORE R2, T(R1)  
ADD R1, =1  
COMP R1, =50  
JLES Loop
```

Mitä eroja? Onko tämä OK?

6 vs 11 konekäskyä (koodin koko)
122 vs. 272 suoritettua käskyä!
152 vs. 452 muistiviitettä!
Muuttujan i arvo lopussa?

Alkuperäinen koodi

```
I      DC      0  
  
...  
LOAD R1, =20  
STORE R1, I  
Loop  LOAD R2, =0  
      LOAD R1, I  
      STORE R2, T(R1)  
  
      LOAD R1, I  
      ADD R1, =1  
      STORE R1, I  
  
      LOAD R3, I  
      COMP R3, =50  
      JLES Loop
```

Virhetilanteisiin varautuminen (3)

- Suoritin tarkistaa käskyn suoritusaikana

- ”automaattinen”
- integer overflow,
divide by zero, ...

```
ADD  R1, R2 ; overflow??  
DIV  R4, =0 ; divide-by-zero
```

- Generoidut konekäskyt tarkistavat ja explisiittisesti aiheuttavat keskeytyksen tai käyttöjärjestelmän palvelupyyntöön tarvittaessa

- ”manuaalinen”
- index out of bounds, bad method,
bad operand, ihan mitä vain haluat testata!

```
COMP R1, Tsize ; indeksin rajatarkistus  
JLES IndexOK
```

```
SVC SP, =BadIndex ; käyttöjärj. huolehtii
```

```
IndexOK ADD R2, Taulu(R1) ; R1 = 12 345 000 ??
```


Taulukon indeksitarkistus

```
for (int i=20; i < 50; ++i)
    T[i] = 0;
```

```
I      DC    0
T      DS    50
Tsize  DC    50 ;koko
...
```

Voisiko loopin kontrollia ja indeksin tarkistusta yhdistää?
Optimoiva kääntäjä osaa!

```
Loop  LOAD R1, =20
      STORE R1, I
      LOAD R2, =0
      LOAD R1, I
      JNNEG R1, ok1
      SVC   SP,=BadIndex
ok1   COMP R1, Tsize
      JLES  ok2
      SVC   SP,=BadIndex
ok2   STORE R2, T(R1)
      {
      LOAD R1, I
      ADD  R1, =1
      STORE R1, I ; 50 OK
      }
      {
      LOAD R3, I
      COMP R3, =50
      JLES  Loop
      }
```

Taulukon alaindeksi ei alannollasta (ei animoitu)

```
for (int i=20; i < 50; ++i)  
    T[i] = 0;
```

I	DC	0
T	DS	30 ; 30 alkiota
Tlow	DC	20 ; alaraja
Thigh	DC	50 ; yläraja+1
		...

indeksitarkistukset...

Taulukon alaindeksi ei ala nollasta (2)

```
for (int i=20; i < 50; ++i)  
    T[i] = 0;
```

```
I      DC    0  
  
T      DS   30 ; 30 alkiota  
Tlow   DC   20 ; alaraja  
Thigh  DC   50 ; yläraja+1  
...
```

indeksitarkistukset...

```
LOAD R1, =20  
STORE R1, I  
  
Loop  LOAD R2, =0  
      LOAD R1, I  
      SUB   R1, Tlow  
      STORE R2, T(R1)  
  
      LOAD R1, I  
      ADD  R1, =1  
      STORE R1, I  
  
      LOAD R3, I  
      COMP R3, =50  
      JLES Loop
```

Moniulotteiset taulukot

- Ohjelmointikieli voi tukea suoraan moniulotteisia taulukoita

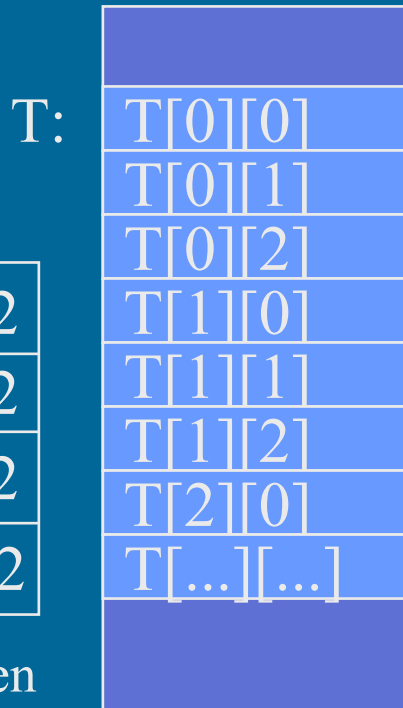
```
X= Tbl[i,j];
```

```
Y = Arr[k][6][y+2];
```

- Toteutus konekielitasolla aina (useimmissa arkkitehtuureissa) yksiulotteinen taulukko
 - konekäskyissä vain yksi indeksirekisteri!
- Moniosainen toteutus
 - laske alkion osoite yksiulotteisessa taulukossa ja käytä indeksoitua osoitusmoodia tiedon viittaukseen
 - TAI: laske alkion osoite muistissa ja käytä epäsuoraa tiedonosoitusmoodia

2-ulotteiset taulukot (6)

```
int[][] T = new int[4][3];  
...  
Y = T[i][j];
```


T:

0,0	0,1	0,2
1,0	1,1	1,2
2,0	2,1	2,2
3,0	3,1	3,2

looginen

13/05/2004

fyysinen

```
T      DS      12  
Trows  DC      4  
Tcols  DC      3
```

Esimerkki
I: 1, J: 2

```
...  
LOAD  R1, I  
  
MULT  R1, Tcols  
ADD   R1, J  
  
LOAD  R2, T(R1)  
STORE R2, Y
```

Tarkistukset... ?

Moniulotteiset taulukot (3)

- Talletus riveittäin
 - C, Pascal, Java? →
- Talletus sarakkeittain
 - Fortran →
- 3- tai useampi ulotteiset
 - samalla tavalla!

T:

T[0][0]
T[0][1]
T[0][2]
T[1][0]
T[1][1]
T[1][2]
T[2][0]
T[...][...]

T:

T[0][0]
T[1][0]
T[2][0]
T[3][0]
T[0][1]
T[1][1]
T[2][1]
T[...][...]

R1: -1
R2: 132

Linkitetty lista (6)

2-sanainen tietue

First=200:

211
33
255
55
-1
44
222

R1 → 211:
R2: 0

R1 → 222:
R2: 77

R1 → 255:
R2: 33

list_sum.k91

```

Data EQU 0 ; suht. osoite
Next EQU 1
Sum DC 0
Main LOAD R1, First ; ptrRec
      JNEG R1, Done
      LOAD R2, =0 ; sum
Loop ADD R2, Data(R1)
      LOAD R1, Next(R1)
      JNNEG R1, Loop
Done STORE R2, Sum
      SVC SP, =HALT
  
```

Monimutkaiset tietorakenteet

- 2-ulotteinen taulukko T, jonka jokainen alkio on tietue, jossa neljä kenttää:
 - pituus
 - ikä
 - viime vuoden palkka kunakin kuukautena
 - viime vuoden töissäolopäivien lukumäärä kunakin kuukautena
- Talletustapa?
- Viitteet?

```
X = T[yliopNum][opNum].palkka[kk];
```
- Tarkistukset?

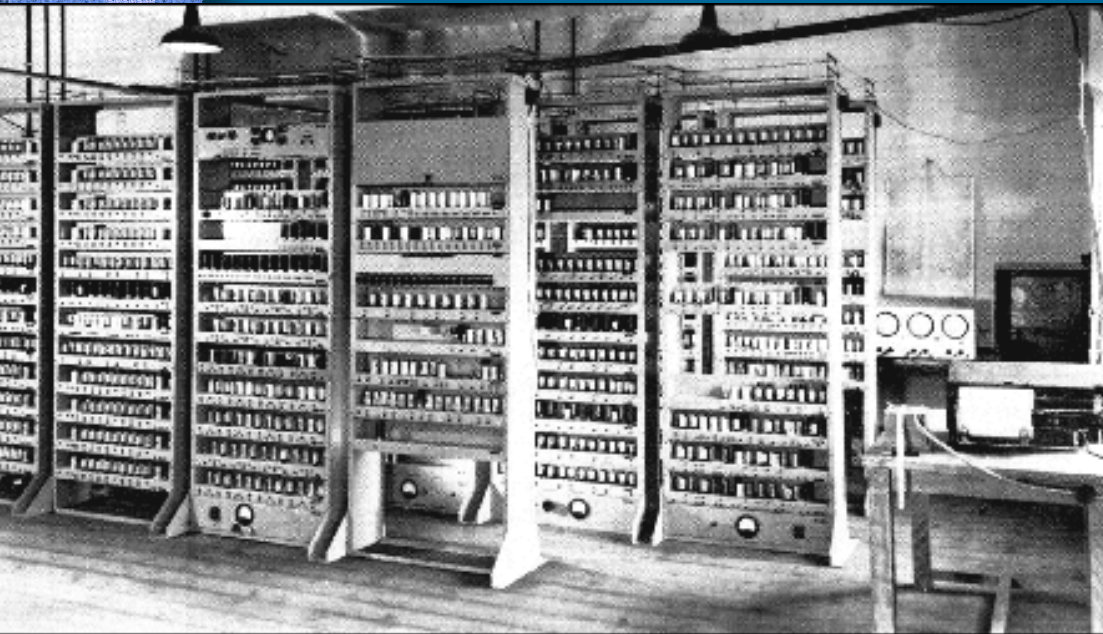
EDSAC

(Electronic Delay Storage Automatic Computer)

- Ensimmäinen toimiva ”todellinen” tietokone
 - ohjelma ja data samassa muistissa
 - Maurice Wilkes,
Cambridge University
 - 1949
 - 256 sanan muisti
 - elohopeasäiliöteknologia
 - 35-bitin sanat

EDSAC

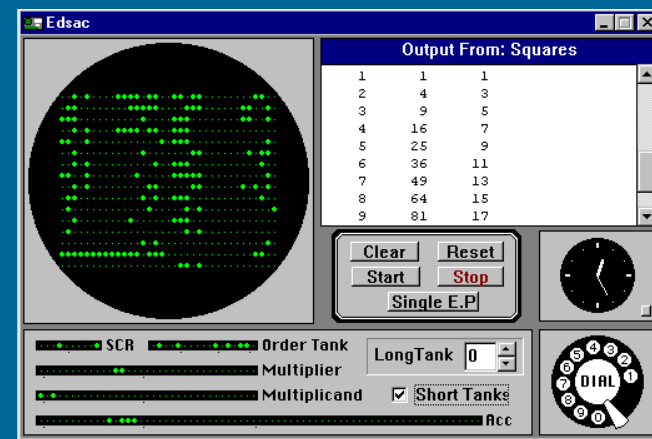

(b) Mercury delay lines or "long tanks" for the main memory, with M. V. Wilkes looking on. The battery of 16 tanks shown here had a capacity of 512 words - the equivalent of a little over 1 Kilobyte.

Laitteisto

Muisti

EDSAC Simulator

Symbolinen konekieli

PRINT SQUARES

31	T	123	S] As required initial in
enter → 32	E	84	S	
33	P		S] Used to kee of subtrac
34	P		S	
35	P10000		S] For use in binary con
36	P 1000		S	
37	P 100		S	
38	P 10		S	
39	P 1		S	
40	Q		S	
41	π		S	Figures
42	A	40	S	

<http://www.dcs.warwick.ac.uk/~edsac/>

Konekieli

```
[Squares]
T123SE84SPSPSP1000OSP100OSP100SP10SP1S
QS#SA40S!S&S0S043S033SPSA46S
T65ST129SA35ST34SE61ST48SA47ST65SA33SA40S
T33SA48SS34SE55SA34SPST48ST33SA52SA4S
U52SS42SG51SAl17ST52SPSPSPSPSPS
E110SE118SP100SE95S041ST129S044S045SA76SA4S
U76ST48SA83ST75SE49S043S043SH76SV76SL64S
L32SU77SS78ST79SA77SU78ST48SA80ST75SE49S
043S043SA79ST48SA81ST75SE49SA35SA76SS82S
G85S041SZS
```

-- Jakson 3 loppu --

Konekielen operandien lukumäärän vaikutus käskyjen lukumäärään

<u>Instruction</u>		<u>Comment</u>
SUB	Y, A, B	$Y \leftarrow A - B$
MPY	T, D, E	$T \leftarrow D \times E$
ADD	T, T, C	$T \leftarrow T + C$
DIV	Y, Y, T	$Y \leftarrow Y \div T$

(a) Three-address instructions

<u>Instruction</u>		<u>Comment</u>
MOVE	Y, A	$Y \leftarrow A$
SUB	Y, B	$Y \leftarrow Y - B$
MOVE	T, D	$T \leftarrow D$
MPY	T, E	$T \leftarrow T \times E$
ADD	T, C	$T \leftarrow T + C$
DIV	Y, T	$Y \leftarrow Y \div T$

(b) Two-address instructions

<u>Instruction</u>		<u>Comment</u>
LOAD	D	$AC \leftarrow D$
MPY	E	$AC \leftarrow AC \times E$
ADD	C	$AC \leftarrow AC + C$
STOR	Y	$Y \leftarrow AC$
LOAD	A	$AC \leftarrow A$
SUB	B	$AC \leftarrow AC - B$
DIV	Y	$AC \leftarrow AC \div Y$
STOR	Y	$Y \leftarrow AC$

(c) One-address instructions

Figure 9.3 Programs to Execute $Y = (A - B) \div (C + D \times E)$